

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Економічний факультет
Кафедра фінансів

ІСТОРІЯ ФІНАНСОВОЇ ДУМКИ

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів за спеціальністю
072 Фінанси, банківська справа та страхування

Дніпро
2018 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ізюмська Вікторія Анатоліївна, кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри фінансів.

Обговорено та схвалено _____

“ ____ ” _____ 2018 року, протокол № ____

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Історія фінансової думки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки до СВО ДНУ імені Олеся Гончара від 30.05.2013 р.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є характерні особливості формування світогляду сучасного фахівця у сфері фінансів, особливості формування сучасних фінансових шкіл у історичному контексті.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Історія фінансової думки» досліджує специфічні особливості управління окремими формами підприємств в умовах невизначеності і ризику. Теоретичною та методологічною базою вивчення дисципліни «Історія фінансової думки» є дисципліни гуманітарної підготовки, у т. ч. ґрунтується на вивченні дисциплін «Загальнотеоретична дисципліна: Політекономія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Історія економіки та економічної думки» тощо.

Програма навчальної дисципліни «Історія фінансової думки» складається з таких змістових модулів:

1. Господарство та економічна думка первісних суспільств, суспільств доіндустріальних ранніх і традиційних цивілізацій

2. Становлення та розвиток ринкового індустріального господарства в суспільствах європейської цивілізації та їх відображення в економічній думці (XVI - початок XX ст.). Сучасна світова наукова фінансова думка.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія фінансової думки» є формування системного бачення розвитку економічної думки та методології економічної науки, навичок виявлення найбільш суттєвих положень у структурі наукового дискурсу базових наукових течій та сучасних фінансових теорій.

– 1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія фінансової думки» є:

– висвітлення цілісного бачення історії становлення фінансової науки, знань про зміну форм господарського розвитку в історичній послідовності, напрямів цих змін, зв'язку сучасних господарських форм та їх історичних аналогів, економічної політики з господарським досвідом попередніх поколінь;

– систематизація історико-економічної інформації, втіленої в економічних уявленнях, шляхом використання методу історико-економічного аналізу процесів і явищ економічного життя суспільства в його історичному розвитку, дослідження довготривалих процесів розвитку, розкриття причинно-наслідкових зв'язків;

– поглиблення та обґрунтування знань з теорії фінансів, перевірка істинності економічних теорій, використання синтезу історико-економічних і теоретичних знань;

– забезпечення реалізації функцій економічної історії, формування стратегічного та оперативного фахового світогляду.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

– зміст програми, предмет і періодизацію, понятійний апарат історії фінансової думки, її значення в системі економічних наук;

– сутність, основні характеристики типів економічних систем у контексті цивілізаційного процесу та залежно від різних критеріїв класифікації;

– головні напрями та школи фінансової думки, в яких знайшли відображення процеси господарського розвитку суспільств Європейської цивілізації;

– історичний розвиток типів і моделей економічних систем, їх структурних підсистем та елементів на різних економічних рівнях і на прикладі провідних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Японія) й України з урахуванням чинників

політичної, соціальної та духовної сфер суспільного життя, його відображення в економічній літературі;

– історію сфер і галузей народного господарства, економічних інститутів і процесів;

– фінансову політику провідних держав на різних етапах історичного розвитку, історичний досвід соціально-економічних реформ;

– історію міжнародної економіки як системи світового господарства та міжнародних економічних відносин;

– історію економіки України в контексті європейського та світового цивілізаційного процесу;

вміти:

– систематизувати, узагальнити, критично осмислити та адекватно оцінити нагромаджений в історії зарубіжний та вітчизняний історико-економічний досвід;

– використовувати здобуті знання при вивченні інших економічних дисциплін, у практичній діяльності, для аналізу сучасної економіки, визначення історичного походження і причинно-наслідкового механізму сучасних економічно-соціальних проблем України та світового економічного розвитку;

– оцінювати наукову довершеність та внесок у розвиток економічної науки різних шкіл та напрямків економічної думки;

– аналізувати економічний розвиток як результат взаємодії з політичними, соціальними та духовними чинниками, наукову літературу, статистичну інформацію.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться для бакалаврів спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування 150 години / 5 кредитів ECTS.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ПЕРВІСНИХ СУСПІЛЬСТВ, СУСПІЛЬСТВ ДОІНДУСТРІАЛЬНИХ РАННІХ І ТРАДИЦІЙНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

ТЕМА 1. ФІНАНSOVA ДУМКА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ І СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Історичні джерела та методи дослідження економічних поглядів та вчень. Місце історії економічних вчень в системі людського знання, значення курсу. Внесок українських вчених у вивчення історії економічної теорії. Загальна характеристика економічної думки епохи доринкової економіки. Економічна думка цивілізацій стародавнього сходу. Економічні погляди мислителів стародавньої Греції (Ксенофонт, Платон, Аристотель). Економічна думка стародавнього Риму (Катон, Варрон, Колумелла, брати Гракхи).

Фінансова думка Стародавнього Сходу. Фінансова думка античного світу. Фінансова думка Середньовіччя. Загальна характеристика економічної думки західноєвропейського середньовіччя. Характеристика історичних джерел: Салічна правда та Капітулярій про вілли. Розвиток економічної думки Київської Русі, її відображення в історичних документах: Руська правда, Повчання дітям Володимира Мономаха, Галицько-Волинський літопис, Повість временних літ.

ТЕМА 2. ЗАРОДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ У XV-XVIII СТ.

Зародження і ранній етап розвитку фінансової науки. Другий етап розвитку фінансової науки. Загальна характеристика історичних умов формування та основних положень меркантилізму. Теорія грошового балансу раннього та пізнього меркантилізму. Загальна характеристика класичної політичної економії (Англії, Франції). Теорія

грошового балансу раннього меркантилізму (В. Стаффорд, Г. Скаруффі).

Теорія торговельного балансу пізнього меркантилізму (Т. Мен, А. Монкретьєн, А. Серра).

Ідеї меркантилізму в українській економічній думці кінця XVII початку XVIII ст.

ТЕМА 3. КАМЕРАЛІСТИ І КЛАСИКИ

Німецька школа камералістики. Німецька історична школа як альтернативний напрям розвитку політичної економії. Зародження системи національної політичної економії в Німеччині. Класична фінансова школа. Соціальний напрям у політичній економії. Ідеї реформізму. Погляди фізіократів на соціально-економічну структуру суспільства. Проблема суспільного відтворення в „Економічній таблиці Ф. Кене. Ідеї фізіократизму в Україні – „Домоводство В. Каразіна. Економічні погляди Я. Козельського, С. Десницького, Г. Сковороди.

Загальна характеристика класичної політичної економії: методологія, етапи розвитку. Економічні погляди У. Петті – засновника нового напрямку класичної політичної економії в Англії. Економічні погляди П. Буагільбера – родоначальника класичної політичної економії у Франції. Вчення фізіократів – французький варіант класичної політичної економії. Економічні погляди Ф. Кене. Проблема суспільного відтворення в „Економічній таблиці. Вчення фізіократів про чистий продукт, продуктивну і непродуктивну працю. Економічні погляди та економічна політика А.Тюрго. А.Сміт як ідеолог системи вільного підприємництва та фритредерської зовнішньої політики. Загальна характеристика основної праці А. Сміта „Дослідження про природу і причини багатства народів. Розвиток класичної політичної економії у Франції: теорія Ж. Б. Сея, Ф. Бастіа. Розвиток і критика класичної політичної економії в Англії: економічні концепції Т. Мальтуса, Н. Сеніора. Вчення Д. Рікардо про земельну ренту, зарплату та прибуток. Кількісна концепція грошей в дослідженнях Д. Рікардо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКОВОГО ІНДУСТРІАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В СУСПІЛЬСТВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ (XVI - ПОЧАТОК XX СТ.). СУЧАСНА СВІТОВА НАУКОВА ФІНАНСОВА ДУМКА.

ТЕМА 4. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ НАУКИ У XIX СТ.

Фактори розквіту фінансової науки. Німецька школа. Напрямки фінансової науки у XIX ст. Теорія оподаткування Д.Мілля. Неокласична фінансова школа. К.Вікселль. Економічна концепція Дж. С. Мілля. Німецька історична школа в політичній економії. Система національної політичної економії Ф. Ліста. Формування соціального напрямку в економічній науці в роботах Р. Штамплера та Р.Штольцмана. Сутність й етапи маржинальної революції. Розробка теорії рівноваги економічної системи Л. Вальрасом та А. Маршаллом.

Київська наукова школа політичної економії: теоретичні засади, представники, новаторські здобутки. Чернігівська статистична школа. Проблеми грошового обігу та фінансів у працях українських економістів другої половини XIX початку XX ст.

ТЕМА 5. ЕВОЛЮЦІЯ НЕОКЛАСИЧНИХ ІДЕЙ. НЕОЛІБЕРАЛІЗМ.

Англійський неолібералізм. Німецький неолібералізм. Французький неолібералізм. Макроекономічний аналіз і теорія державного регулювання. ”. Неокейнсіанські теорії економічного зростання (Р. Гаррод, Є. Домар, Дж. Гікс, Р. Солоу) та посткейнсіанство (А. Філіпс, П. Сраффа). Особливості класичної політекономії в США. Теорія національної економіки та протекціонізму Г.Ч.Кері. Неокласичне відродження. Теорії „економіки пропозиції (А. Лаффер) та „раціональних очікувань (Р. Лукас). Неокласичний синтез (Дж. Гікс, Ф. Модільяні, П. Самуельсон). Розвиток ідей класичної школи в США: економічні погляди Г.Ч. Кері.

Започаткування економетрії українським економістом П. Чомпою. Зміст і значення

„кейнсіанської революції в політичній економії. Розробка теорії кооперації в українській економічній думці (М. Левитський, Б. Мартос, О. Мицюк, І. Витанович). Одностайність і інституціональна симетрія. Хвиля кейнсіанської революції. Загальна характеристика раннього інституціоналізму (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчел).

ТЕМА 6. МОНЕТАРИЗМ. НЕОКЛАСИЧНЕ ВІДРОДЖЕННЯ.

Теорія монетаризму. Монетарна концепція М. Фрідмена. Сучасний монетаризм в економічній теорії та політиці. Теорія раціональних очікувань у фінансовій політиці. Теорія “економіки пропозиції. Теорія «соціального ринкового господарства» В. Ойкена та історичний досвід її практичної реалізації. Досвід застосування неокласичних моделей в економіці різних країн: «Тетчеризм» і «Рейганоміка». Австрійська школа граничної корисності (К. Менгер, Ф. Візер, О. фон Бем-Баверк).

ТЕМА 7. СУЧАСНА СВІТОВА НАУКОВА ФІНАНСОВА ДУМКА.

Теорія суспільного добробуту. Теорія суспільного вибору. Теорія суспільних благ. Теорія державних підприємств. Теорія місцевих бюджетів. Теорія оптимального оподаткування. Теорія сфери поширення податків. Економічна теорія конституції та правил прийняття рішень. Економічна теорія демократії

Теорії трансформації капіталізму та концепції футурології (П. Сорокін, У. Ростоу, Д. Белл, Г. Кан, З. Бжезинський, Д. Тофлер, П. Дракер). Індустріально-технологічний інституціоналізм Дж. Гелбрейта. Соціально-економічний зміст теорії суспільного вибору.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

3.1. Базова література:

1. Андрущенко В.П. Фінансова думка Заходу ХХ сторіччя. – Львів, Каменяр, 2000. – 303с.
2. Економічна теорія [Текст]: Навч. посіб. для студентів, які здобувають ступінь вищої освіти бакалавра та магістра галузі знань 08 «Право» - К.: «Центр учбової літератури», 2015. - 224 с.
3. Економічні теорії в системі наукових економічних знань [Текст]: Навчальний посібник / Н.П. Мацелюх, Т.А. Максименко, В.В. Мартиненко, М.М. Теліщук та ін. – К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2015. – 226 с.
4. Історія економіки та економічної думки: структурно-логічні схеми, таблиці, малюнки [текст] : навч. посіб. / Н. М. Краус - К. : "Центр учбової літератури", 2014. - 504 с.
5. Історія економіки та економічної думки [Текст]: Навч. посіб. / В. П. Якобчук, Ю. В. Богоявленська, С. В. Тищенко - К.: "Центр учбової літератури", 2015. - 476 с.
6. Історія економічних вчень : підручник / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 352 с.
7. Козюк В.В. та ін. Історія економіки та економічної думки: від ранніх цивілізацій до початку ХХ ст. : навч. посіб. / За ред. В.В. Козюка, Л.А. Родіонової. - К. : Знання, 2011. 566 с.
8. Леоненко П.М. Становлення і розвиток фінансової думки у світлі історії економічної думки // Фінанси України. – 2000. - №6. – с. 36-43.
9. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки Пер. с итал. – М. – 1904.
10. Чорна Л.О. Історія економіки та економічної думки: Навчальний посібник, – Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІКНТЕУ, 2015. – 324 с.
11. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 280 с.
12. Юхименко П.І., Федосов В.М., Лезебник Л.Л. та ін. Теорія фінансів: Підручник / За ред. Проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
13. Юхименко П.І. Історія економіки та економічної думки : підручник / П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. — К.: Знання, 2011. — 646 с.

3.2. Додаткова література:

1. Булеєв І.П., Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю., Гаврікова А.В. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 120 с.
- Історія економічних вчень : навч. посіб. / Золотих І. Б. - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 186 с.
2. Історія економічних вчень : навч. посіб. / Золотих І. Б. - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 186 с.
3. Карлін М.І. Фінанси України та сусідніх держав: Навч. посіб. - К.: Знання, 2007. - 589 с.
4. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу : навч. посіб. / М.І. Карлін. - - К.: Знання, 2011. — 639 с.
5. Любохинець Л. С. Історія політичних та економічних вчень : навч.посіб. / Л. С. Любохинець, В. М. Шавкун, Л. М. Бабич - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 294 с.
6. Романюк А. С. Історія західних політичних вчень: Політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст. : навч. посіб. / А. С. Романюк. – К. : Знання, 2011.– 255 с.
7. Щетинін А.І. Гроші та кредит. – Підручник: Вид. 2-е, перероб. та доп. – Київ: ЦНЛ, 2006. - 432 с.

3.3. Методичні рекомендації:

1. Ізюмська В. А. Конспект лекцій з дисципліни «Історія фінансової думки» – додається в НМКД.
  2. Ізюмська В. А. Методичні матеріали до виконання самостійної роботи з дисципліни «Історія фінансової думки» – додається в НМКД.
- Студентам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання.

3.4. Інформаційні ресурси:

1. Нормативна база (будь-які правові пошукові системи, включно системи, що розташовані на офіційних сайтах в мережі Інтернет відповідних органів).
2. Офіційний сайт Національної бібліотеки ім. Вернадського – www.biblivernad.org.ua.
3. Офіційний сайт Національного банку України www.bank.gov.ua
4. Офіційний сайт Національного Комітету статистики України www.ukrstat.gov.ua
5. Менеджмент. Бізнес. – www.management.com.ua.
6. Центр гуманітарних технологій – www.gtmarket.ru.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Підсумкова атестація з навчальної дисципліни «Історія фінансової думки» – залік.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Діагностика знань студентів здійснюється з допомогою:

- усних опитувань на практичних заняттях;
- письмових контрольних робіт;

Критерії успішності

Оцінки «відмінно» заслуговує студент (студентка), який (яка) виявив (виявила) всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу і вміння вільно виконувати передбачені програмою завдання, ознайомлений (ознайомлена) з основною і додатковою

літературою. Зазвичай, оцінка «відмінно» ставиться студентам, які засвоїли основні поняття та принципи сучасної економічної теорії, вільно оперують економічними категоріями та інтерпретують графічні економічні моделі, усвідомлюють зв'язки між основними економічними явищами та процесами, творчо та коректно використовують їх при розв'язанні задач.

Оцінки «добре» заслуговує студент (студентка), який (яка) виявив (виявила) повне знання навчального матеріалу, успішно виконав (виконала) передбачені програмою завдання, засвоїв (засвоїла) рекомендовану основну літературу. Як правило, оцінка «добре» виставляється студентам, які засвідчили системні знання понять та принципів економічної теорії і здатні до їх самостійного поповнення та оновлення під час подальшої навчальної роботи і професійної діяльності. Одночасно вони допустили певні неточності, пропуски, помилки, які зумовили некоректність окремих результатів та висновків.

Оцінки «задовільно» заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, частково впорався з виконанням передбачених програмою завдань, ознайомлений із частиною рекомендованої основної літератури. Зазвичай, оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили суттєві помилки в усних відповідях та при виконанні завдань контрольних робіт, мали серйозні труднощі у спробах усунути ці помилки самостійно.

Оцінка «незадовільно» виставляється студентові, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив грубі помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною літературою. Як правило, «незадовільна» оцінка виставляється студентам, у яких відсутні знання базових положень сучасної економічної теорії або їх недостатньо для продовження навчання чи початку професійної діяльності.

Оцінки «відмінно», «добре», «задовільно» дорівнюється «зараховано», а оцінка «незадовільно» відповідно – «не зараховано».